

KRISTJAN SEIMI SÜNNIST

Üks Misso kandi noormees olivat 1941. aastal, kaaludes, kas minna Punaarmeele või metsa, vanade meeste kombel elutargalt öelnud: ei enne maa peale rahu tule, kui Pärsias nafta otsa lõpeb. Et kõik nii omavahel seotud on, tahan Tsiistre koolmeistrit ka tulevikule mõeldes meenutada. Möödub ju 15. detsembril 95 aastat tema sünnist.

* * *

Pea 250 aastat tagasi — Võru linna siis veel polnud — mainiti esmakordselt kirjanduses, et kool on ka Tsiistre mail olemas. Umbes tosin versta teed mööda Neuhausenist (Vastseliinast) Marienburgi (Aluksne) poole.

70 aasta eest tuli Tsiistre algkooli juhatama noor Kristjan Seim. Seljataga õpingud Kapera küla-, Vastseliina kihelkonna- ja Võru linnakoolis, samuti teenistus tsariarmees, Vastseliina valavalitsuses ja komandandi komandos.

40 aasta jooksul — ükski teine õpetaja pole Tsiistres nii kaua töötanud — jagas Kristjan Seim tarkusi elamiseks. Ristis ümberkaudsetes külates lapsi ja õpetas hiljem neile nii emakeelt kui rehendamist, nii laulmist kui muud vajalikku. Oli ju selles algul 4- ja hiljem 6-klassilises koolis ainult 2—3 õpetajat. Võlus külanaiete ja -meeste häälepaeld laulule, korraldas pidusid, osales ümbruskonna elanike ühistevõttes. Saatis inimeste mai-se elutee lõppedes nad viimasele puhkepaigale. Ja nii kuni 2. detsembrini 1963. aastal, mil vana koolmeistri enda tegemised minevikuks said. Paljudel tema õpilastelgi on elu elatud ja hulk on neist maailmas laiali. Elab ka Tsiistre mail, kuid kooli seal enam ei ole — tervelt 20 aastat.

Meie, kes me Kristjan Seimi koolis õppisime, nägimekuulsime ainult tema n.ö. maapealset osa (nagu jäämäe veepealset). Pakutud tarkust, koolipoiste pattude eest karistavat kõuemürinat (ja varsti sillerdavat päikesepais-tet), koosviibimistel peetud kõnesid, kepile toetuvat so-liidset meest. Aga ta oli meist niipalju kõrgem(al), et vaevalt me sinna üles nägimegi. Ka tema äärmine tagasi-hoidlikkus ja kinnisus aita-sid seda maa-alust ning taevast maailma varjul hoi-da. Ka kõige lähemate eest.

Kord Vastseliina lossivare-mete juurest ekskursioonilt tulles jäädud vihma kätte. Lapsed jooksid varjule, kuid nende õpetaja läinud oma abikaasa hauale. Miski oli tugevam kui paduvihm.

Kui vallavanem ei toetanud enda tuleviku huvides kodanikele isikumaksu suu-rendamist, et Tsiistresse uue koolimaja ehitamiseks raha saada, ei suutnud vana kool-

meister sellega elu lõpuni leppida. Aga raha Jakob Kriisalt koolile orelil ostmi-seks kogus Kristjan Seim ise. Selleks korraldas ta koos õpi-laste ja nende vanematega pidusid.

Palju on olnud häid õpetajaid, kes aine selgeks tegid. Neid aineid, olgu siis mingit keelt, matemaatikat või aja-lugu, mindi ka edasi õppima. Aga Kristjan Seim nägi, mis inimesehakatises peidus ja kes neist saama peaks. Mitte aineohvrid, vaid arhitektid, õpetajad ja teised meistrid omal alal. Kui mõni vanem tema soovijust mööda oma andekat last edasi õppima ei saatnud — pidi, jah, keegi ka talutööd tegema — pani see kaotus koolmeistri nõrdima.

Nendel ja teistel Kristjan Seimi tegemistel ja elujuhtu-mitel oli üks ühine joon: elu peamiste väärtuste teadmine, teistele selgitamine, nende kaitsmine. Ja nendeks väärtusteks olid temale loodus ja Eestimaa, iseseisvus, pere-kond ja inimene, inimese võimekus ja headus. Kuid kust tuli selline väärtuste mõist-mine? See tarkus? Kas osku-sest iseseisvalt õppida elust enesest, esivanemate mälestusest, aastatuhandete vanu-sest inimkultuurist?

Teati, et surm võttis talt varakult abikaasa ja neljal lapselt ema. Et abiellus uuesti ja lapsed said võõras-ema. Et armastas külaini-mestega vestelda, küll poe või meierei juures, küll lau-luharjutustel või perekondli-kele sündmustel. Teati, et kõik kolm poega kaotasid elu ja mitte Eestimaa iseseisvu-se eest, vaid seda iseseisvust põrmu tallata püüdnud suur-riikide vahelises sõjas. Pol-nud saladus, et uued õpetajad tegid vana koolmeistri elu põrguks ja ajasid mine-ma. Hiljem, jah, oldi sunni-tud tagasi paluma. Nähti, kuidas Kristjan Seim ikka ja jälle, õngeridvad õlal, vaiks-ete metsajärvede poole sam-mus.

Aga ei teatud, mida ta mõtles, kui metsarajal, isegi sõbraga koos vaikides astus, kui silmitses värelevat õnge-korki, kui kuulatas looduse hingamist. Võib-olla ta niimoodi hoopis vestles — maavaimudega, esivanemate, abikaasa ja poegade hingede-ga. Usun, et jah.

Kristjan Seim vestles ka taevaste muusadega. Kord joonistas ta kooli seinalehte pildi vahuste laineharjadega merest. Vist pääses koolmeis-tri enda hinge mässamine, seekord kunsti kaudu, õpi-laste ette, sest Tsiistre polnud ju mõni rannaküla. Väga armastas ta musitseerida, eriti mängida koraale. Korra reet-nud oma salasoojigi: kui kee-gi seda ka teda mälestades teeks.

Ei teatud midagi Krist-jan Seimi kirjanduslikest

töödest. Küll ainult mõne sõbra või tuttava tähtpäe-vaks loodud luuletustest. Proosat kirjutas ta oma lap-sepõlvradade minevikust, nendega kohtumistest elu viimastel aastatel jm. Jutus-tuses «Vabasurm», mis käsit-leli 1905. a. sündmusi Vast-seliina mõisas, on lõik:

«... Nad võtsid Hindreku ja väljusid temaga kohtusaa-list.»

«Ma olen siiski vaba. Ei vitsahoop ega vangirüü — orjamärk — ei teota mu keha. Kaastalunikud ja torpa-rid, ma suren vabana ehk küll ilma süüta — kangelase surma.»

«... Õue juures kasvava üksiku männi juures täideti otsus...»

Luuletustes kajastusid Kristjan Seimi sügavamid hingevalud. Nooruse armas-tus, Eestimaa saatus, poega-de kaotused.

«Ja helama jääb mulle kauge kõla neist aegadest, mis tulvil tuld ning sõjakära, kurbust, hingevalu, verd, pisaraid mil

joonud muld...»

Nii kirjutas vana koolmeis-ter 31. detsembril 1959. a. luuletuses «Oh aasta viimse päeva õhtu». Aga Kristjan Seim ka tõlkis. Puškinit, Lermontovi, Turgenevit ja teisi. Ning mitte ükski ilukir-jandust. Enam kui saja-lehe-küljeline «Vähihaigus ja võitlus sellega» sai tõlgitud just ajal, mil tal endal jäi veel paar-kolm aastat oma kopsuvähiga võidelda.

Nii õppis Tsiistre koolmeis-ter Kristjan Seim ise elu-väärtusi tundma. Õppis, et teistelegi edasi anda.

* * *

Võimaluse eest mõtiskleda vana koolmeistri elutee üle tänan tema sõbra ja kolleegi Johannes Saarniitu, kes Kristjan Seimi eluloo ja loomingu kaante vahele pani ning ühel novembripäeval ka minuga oma mälestusi jagas. Samuti Alfred Hollot (ehkki postuumselt), kes jäädvustas fotodel oma kolleegi hinge-maailma. Aituma veel Herta Jalajale, vana koolmeistri en-disele õpilasele ja heale naabrile.

Aga sellega lõpetada ei saa. Kristjan Seim oli suurem. Ja mitte ainult maavaimudest taevaste muusadeni, vaid ka minevikust tulevikku ulatuv. Ta jääb ka edaspidi Tsiist-resse ja mitte ainult. Kind-lasti mäletavad teda veel pal-jud pedagoogidki. Kõikidele, kel midagi lisada või soov siinrükkitut parandada, on minu aadress: 200034, Tallinn, Sõpruse puistee 250—117.

Viis aastat on aega Tsiist-re koolmeistri Kristjan Sei-mi jäädvustamiseks tulevikule, sest 1995. aastal täitub tema sünnist terve sajand.

LUI NILO